O‘QUV JARAYONIDA RAQAMLI TA’LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING O‘ZIGA XOS JIXATLARI

Niyozov Muhammad Baxronovich, Guliston davlat pedagogika instituti “Aniq fanlar” kafedrasi dotsenti, p.f.f.d. (PhD)
e-mail: niyozov_info@bk.ru
Husanova Dilrabo Kurbanbayevna, Guliston shahar 2-umumta’lim maktabda Informatika fani o‘qituvchisi
e-mail: dilrabohusanova00@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada o‘quv jarayonida o‘quvchi-talabalar uchun axborot-ta’lim muhiti ko‘lami kengayib borayotgan davrda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta’lim olish vositalarini yaratish va ulardan samarali foydalanish zarurligi hozirgi kunning asosiy talablaridan biri ekanligi, ta’lim jarayonida raqamli ta’lim resurslaridan foydalanishning o‘rni, ahamiyati va imkoniyatlari keltirilgan. Raqamli ta’lim resurslarini yaratish va undan foydalanish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo‘yicha bilim va ko‘nikmalar talab etiladi. Raqamli ta’lim resurslari o‘quv jarayonida foydalanish natijasida, o‘quvchi-talabalarga qo‘shimcha axborot resurslari bilan ta’minlanganligi hamda dars jarayonida va darsdan tashqari vaqtlarda foydalanishlari haqida qisqacha mazmuni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: o‘quv jarayoni, raqamli ta’lim resurslari, masofali o‘qitish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o‘quv-uslubiy materiallar.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: В статье показано, что в эпоху расширения сферы применения информационно-образовательной среды для обучающихся в образовательном процессе, необходимость создания и эффективного использования образовательных средств на основе современных информационно-коммуникационных технологий является одним из основных требований современности, а также представлены роль, значение и возможности использования цифровых образовательных ресурсов в образовательном процессе. Для создания и использования цифровых образовательных ресурсов необходимы знания и умения в области информационно-коммуникационных технологий. В результате использования цифровых образовательных ресурсов в образовательном процессе обучающиеся обеспечиваются дополнительными информационными ресурсами и кратко рассматривается их использование во время и вне занятий.

Ключевые слова: образовательный процесс, цифровые образовательные ресурсы, дистанционное обучение, информационно-коммуникационные технологии, учебно-методические материалы.

SPECIFIC ASPECTS OF USING DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN THE LEARNING PROCESS

Annotation: The article shows that in the era of expanding the scope of the information and educational environment for students in the educational process, the need to create and effectively use educational tools based on modern information and communication technologies is one of the main requirements of the present day, and the role, importance and opportunities for using digital educational resources in the educational process are presented. Knowledge and skills in information and communication technologies are required to create and use digital educational resources. As a result of using digital educational resources in the educational process, students are provided with additional information resources and their use during and outside of class is briefly discussed.

Keywords: educational process, digital educational resources, distance learning, information and communication technologies, educational and methodological materials.

Kirish. Ta’lim - bu insonning tizimlashtirilgan bilim, ko‘nikma va qobiliyatlarni o‘zlashtirishi, dunyoqarashi va bilim jarayonlarini shakllantirish jarayoni va natijasi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va Internetdan keng foydalanish butun dunyoda qo‘llaniladigan pedagogik texnologiyalarning sifat jihatidan o‘zgarishiga olib keldi. Yaratilayotgan tizimlarning tobora murakkablashib borishi va ishlab chiqarish muhiti talablarining sifat jihatidan o‘zgarishi (raqamli ishlab chiqarishga o‘tish) kadrlarni tayyorlash bo‘yicha o‘quv faoliyatini qayta ko‘rib chiqish zarurligiga olib keladi. Mehnat muhitining ushbu yangi xususiyatlari elektron o‘quv resurslari tarkibining muvofiqligini ta’minlash uchun kitoblardan raqamli ta’lim resurslariga o‘tishni talab qiladi.

Ma’lumki, Respublikamizning barcha ta’lim muassasalari o‘quv jarayonida o‘qitishning zamonaviy shakllari va uslullarini qo‘llash, ta’lim tizimida axborot va pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish, ular yordamida ta’lim tizimini talab darajasiga etkazish ustida bir qancha ishlar olib borilmoqda. O’quv jarayonida o‘qitishning zamonaviy shakllari va usullarini qo‘llash, axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish, masofali o‘qitish texnologiyalarini joriy qilish masalalari dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

O’quv jarayoni uchun yaratilgan raqamli ta’lim resurslari o‘quv jarayoni mobaynida namoyish etish vositasi, kompyuter sinflarida tashkil etiladigan mustaqil ishlash mashg‘ulotlarida repititor, mustaqil ta’lim olishga vosita, amaliy va laboratoriya ishlarini bajarish mobaynida uslubiy yordamchi, o‘quvchilar tomonidan bilimlarni o‘zlashtirishini nazoratchisi, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlari uchun masala va mashqlar bilan ta’minlovchidir.

Raqamli ta’lim resurslari o‘quvchilarga axborotni o‘qish, ma’ruzalarni eshitish, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlariga mo‘ljallangan vazifalarni bajarish, o‘z bilimlarini tekshirish va zarur hollarda ularni to‘ldirish, o‘z-o‘zini nazorat qilish kabi bilim shakllarini tavsiya etishi mumkin.

Raqamli ta’lim resurslari o‘z ichiga trenajyorlar, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlari uchun vazifalar, test topshiriqlari, bir vaqtning o‘zida bilim berish va ularni o‘zlashtirish jarayonini nazorat qiluvchi dasturiy ta’minotlarni qamrab oladi. Boshqacha aytganda u o‘quv predmetlarining asosiy axborotli qismini bayon etuvchi, olingan bilimlarni mustahkamlashga mo‘ljallangan mashqlar, o‘quvchilarning bilimlarini baholash imkoniyatini beradigan test texnologiyalaridan tashkil topadi.

O‘quv jarayoniga mo‘ljallangan raqamli ta’lim resurslari quyidagi imkoniyatlarga ega bo‘lishi kerak:

- Teskari aloqani ta’minlash;
- Kerakli axborotlarni tez topishga yordam berish;

- Gipermatnli tushuntirishlarga ko‘p marta murojaat qilishda vaqt hisobini e’tiborga olish;
- Ekranga ma’lumotlarni chiqarishda kompyuterning multimediali imkoniyatlaridan foydalanish;
- Predmetning har bir bo‘limi bo‘yicha o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajalariga mos holda bilimlarini baholay olish;
- Predmetning o‘quv axborot bazalarini yangilash imkoniyatini yaratish.

Ta’lim tizimida o‘quv jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo‘llanilsa ta’lim-tarbiya jarayoni jadallashtiriladi. Ta’lim-tarbiya jarayonini jadallashtirishning asosiy omillari qatoriga quyidagilarni keltirish mumkin:

- maqsadga yo‘naltirilganlik;
- o‘quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirish;
- ta’lim mazmunining axborotli hajmini kengaytirish;
- o‘quvchilarning o‘quv-bilish faoliyatini faollashtirish;
- o‘quvchilarning o‘quv-amaliy darajasini mustahkamlash va boshqalar.

Raqamli ta’lim resurslarini o‘quv jarayonida mustaqil ta’lim mashg‘ulotlarini samarali tashkil qilishda ahamiyati juda katta hisoblanadi. Raqamli ta’lim resurslaridagi kompyuterning dasturiy vositalari asosida yaratilgan o‘quv-uslubiy materiallar va elektron darsliklardan foydalanishdan asosiy maqsad zamonaviy axborot – ta’lim uslubini shakllantirish, zamonaviy axborot-pedagogik, axborot va kompyuter texnologiyalarini qo‘llash orqali ta’lim jarayonining samaradorligi, sifati va unimdorligini oshirish, uzluksiz ta’lim tizimida zamonaviy o‘quv manbalari elektron o‘quv darsliklarini keng qo‘llash, ularning ma’lum ma’noda kutubxonalarini tashkil etish, ta’limning masofadan o‘qitish usullarini amalda joriy etish va umumjahon elektron o‘quv tizimiga kirishdan iborat.

Kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalari orqali masofali o‘qitish jarayonini tashkil qilishda raqamli ta’lim resurslari, elektron darsliklar va virtual stendlarning yaratilishiga alohida e’tibor berish kerak. Raqamli ta’lim resurslari va unda joylashgan multimediali elektron darsliklar asosida o‘quv jarayonini tashkil qilish, an’anaviy o‘qitishga nisbatan o‘zining bir qancha afzallik tomonlari borligini ko‘rsatadi. Ularga quydagilarni keltirish mumkin:

- O‘qituvchiga o‘quv materiallarini ta’lim oluvchilarga etkazib berishda birmuncha engillashtirilishi;
- Dars jarayonida berilayotgan o‘quv materiallarning takroriy holda namoyish qilish imkoniyatining mavjudligi;
- Ta’lim oluvchilar o‘zlashtirish darajasining yuqori bo‘lishiga erishish;
- Multimediali elektron darsliklar tarkibida ko‘rgazmali virtual stendlar tashkil qilish imkoniyati;
- Amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarini video, audio va animatsiyali vositalar orqali qiziqarli tashkil qilish imkoniyati;
- Tavsiya qilingan o‘quv materiallaridan ommaviy tarzda foydalanish, ya’ni tarmoq texnologiyalari yordamida bir yoki bir nechta auditoriyada va guruhlarda foydalanish imkoniyatining mavjudligi;
- O‘quv materiallari ma’lumotlar bazasini tezkor ravishda o‘zgartirib, yangi axborot zaxiralarini kiritish imkoniyatining mavjudligi;
- Amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlari mobaynida ma’ruza materiallariga o‘tish imkoniyatining yaratilishi;
- Masofadan o‘qitish uchun asosiy vositalardan biri sifatida foydalanish imkoniyati;
- Ta’lim oluvchilarning individual bilimlarini baholash, nazorat qilish va boshqalar.

Bunday imkoniyatlarga ega bo‘lgan o‘quv materiallarini masofali o‘qitishga tadbiq etish, bir vaqtning o‘zida ta’lim oluvchilarga o‘quv materiallarini ko‘rish, o‘qish, eshitish, mulohaza qilish va qayta-qayta takrorlab o‘z bilimlarini oshirish imkoniyatlarini yaratadi. Axborot texnologiyalarini o‘quv jarayoniga qo‘llanilishi, ayniqsa multimediali vositalardan foydalanish o‘quv jarayoninig didaktiv ko‘rinishda tasvirlash uchun juda katta imkoniyatlar yaratadi.

Raqamli ta’lim resurslaridagi mustaqil ta’lim mashg‘ulotlari uchun yaratilgan elektron o‘quv-uslubiy materiallar avtomatlashtirilgan dasturiy vositalar yordamida faoliyat olib boradi. Avtomatlashtirilgan o‘quv-uslubiy materiallar ta’lim oluvchilarga kerakli mavzular bo‘yicha ma’lumotlarni tavsiya etadi va bilimlarni nazorat qiladi. Bilimlarning nazorati natijasiga qarab ta’lim oluvchilarga turli saviyadagi topshiriqlar tavsiya qilinadi. Avtomatlashtirilgan o‘quv-uslubiy ta’lim vositalari yordamida ta’lim oluvchilar o‘qituvchining yordamisiz ham o‘z bilimlarini oshirib takomillashtirib borishi mumkin

O‘quv jarayonida raqamli ta’lim resurslaridan foydalanishning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- ta’lim jarayonida berilayotgan materiallarni chuqurroq va mukammalroq o‘zlashtirish;
- ta’lim olishning yangi shakllarini joriy qilish;
- dars jarayonida bilim olish vaqtining qisqarishi natijasida vaqtni tejash imkoniyati;
- olingan bilimlar kishi xotirasida uzoq muddat saqlanib qolinishi va uni amaliyotda qo‘llash mumkinligi.
- o‘quvchilarda ma’lum malakalarni shakllantirish vaqti qisqaligi;
- mashg‘ulotlarda bajariladigan topshiriqlar sonining oshishi;
- kompyuter tomonidan faol boshqarishni talab qilinishi natijasida o‘quvchi ta’lim sub’ektiga aylanishi;
- o‘quvchilar kuzatishi, mushohada qilishi qiyin bo‘lgan jarayonlarni modellashtirish va bevosita namoyish qilish imkoniyatining hosil bo‘lishi va boshqalar.

O‘quv jarayonini avtomatlashtirish, masofali o‘qitishning asosiy vositalaridan biri bo‘lgan o‘quv-uslubiy ta’minotni yaratish va ularni takomillashtirish muammolarini hal qilish bo‘yicha barcha iqtisodiy rivojlangan mamlakatlar kabi respublikamizda ham turli yo‘nalishdagi ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Shu jumladan, Guliston davlat pedagogika instituti talabalari uchun https://mk.gspi.uz/ raqamli ta’lim resursi yaratilgan va undagi axborot resurslardan dars jarayonida va darsdan tashqari vaqtlarda talabalar foydalanib kelishmoqda.

Xulosa. o‘rnida shuni aytish mumkinki raqamli ta’lim resurslarini tahlil qilish orqali biz o‘quv jarayoniga internet muhiti tomonidan taqdim etilgan imkoniyatlardan foydalanishimiz zarur, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Bu barcha talabalarni o‘quv jarayoniga faol jalb qilish, o‘qish motivatsiyasini va shunga mos ravishda ta’lim sifatini oshirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov A. A., Toshtemirov D. E. Ta’lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. // Monografiya. – Guliston: Universitet, 2019. – B. 232.

2. Niyozov M. B. O‘quv jarayonida web texnologiyalar va ulardan foydalanish metodikasi // Monografiya. – Toshkent: Bookmany Print, 2023. 124-b.

3. Niyozov M. B., Niyozova G. B. O‘quv jarayonida elektron ta’limning imkoniyatlaridan foydalanish // Pedagogik va psixologik tadqiqotlar ilmiy-amaliy jurnal 1-son, yanvar, 2023, – B. 146-152.

4. Niyozov M.B. Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari // “Uzluksiz ta’lim tizimida raqamli va innovatsion texnologiyalarning dolzarb muammolari” mavzusida xalqari ilmiy-amaliy anjuman materiallari 1-qism, 2024-yil 22-23-noyabr, Guliston-2024, – B. 248-251.

5. Toshtemirov D. E., Niyozov M. B., Yuldashev U. A., Irsaliev F. Sh. Resource support of distance course information educational environment // Journal of Critical Reviews ISSN- 2394-5125 Vol 7, Issue 5, 2020, pp. 399-400